

Av S. I. Witkacy

Skådespelaren behöver inte »skapa» rollen i realistisk mening, dvs. leva in sig i någon tänkt hjältes känslor och på scenen återge dennes tänkta gester och tonfall i viktiga ögonblick. Han skall däremot verkligen skapa rollen, dvs. enligt vår uppfattning med insikt om skådespelets helhet med relation till alla andra rollpersoners yttranden och handlingar och de efter förloppet växlande dekorationerna, dvs. med insikt om verkets formala idé (till skillnad från dess atmosfär ur realistisk synpunkt), dess karaktär oberoende av all realistisk sannolikhet, med denna insikt forma sin roll så, att han helt oberoende av sin sinnesstämning, sina inre upplevelser och sin psykiska konstitution är i stånd till att med matematisk precision utföra vad just denna rent formala idé kräver: uttala en fras med en viss betoning, ibland med huvudvikten på dess logiska innehåll, ibland på dess klangliga, eller hos åskådaren suggerera en viss bild utifrån den verkliga, föränderliga bilden av situationen på scenen. Skådespelarens arbete blir verkligt skapande först när han uppfattar sig själv som ett element i en viss helhet. När han träder in på scenen återstår blott att utföra, vilket givetvis kan förbättras under repetitioner och föreställningar men ändå förblir blott och bart ett utförande på samma sätt som t. ex. utförandet av en komponerad målning eller utskrivandet och framförandet av en symfoni. Minat av allt bör det finnas inom teatern, om den skall vara något annat och mera än en eländig kopia av verkligheten. I det senare fallet kan »inle-

veisen» vara till stor nytta ehuru man får se upp om uppsättningen går bra kommersiellt och någon person av personerna begår dubbelmord och döms till döden — det är svårt att föreställa sig den titan eller titaninna som skulle kunna leva sig in i detta, säg, 300 gånger utan allvarliga psykiska men eller ren sinnesförvirring. Enligt vår åsikt bör hjälten psykologi och ord endast vara ett hjälpmedel för skådespelaren, som inte har att imitera någon annan utan endast forma rollen i enlighet med sin egen skapande intuition. Skådespelaren måste ha ett grepp om sig själv som en musikvirtuos. Blott med den skillnaden att han har långt vidare fält för sitt skapande — inom gränserna för det givna verkets identitet, som regissören måste måna om. Att förstå ett verks rent formala innehåll och att skapa en homogen konstruktiv helhet är en oerhört svår sak. Men som allmän regel kan vi ge en helt negativ princip: helt glömma verkligheten och helt bortse från alla realistiska konsekvenser av det som sker på scenen i ett visst ögonblick i förhållande till det som skall ske i nästa ögonblick. Dvs.: i nästa ögonblick på scenen. Givetvis talar vi här inte om de realistiska konsekvenserna utanför scenen med tanke eventuellt tom kassa, massornas vederläggande av regissören, skådespelarna eller författaren och liknande ting, vilka emellertid en experimentell teaters ledning enligt vår mening inte bör taga hänsyn till. Vi måste understryka att sättet att tala och deklamera i en sådan teater inte kan vara uteslutande emotionellt. Ibland

Några ord om skådespelarens roll i den rena formens teater

kan en viss betoning vara en rent formell effekt (t. ex. när man talar muntert om någon sorglig sak eller tvärtom, vilket f.ö. inträffar i verkligheten när man grips av någon löjlig händelse eller behandlar någonting ohyggligt med likgiltighet), men i jämförelse med de vrål av djurisk lidelse som man idag hör på våra scenen, denna överdrivna stegring av verkligheten, måste artikulationen vara mycket måttfull. /.../ Varje skådespel bör ha sin egen »ton», en okränkbar övre och unre gräns, beroende på författarens intentioner som regissören måste känna på sig eller förstå. Vi vill inte hävda att det inte får förekomma skottlossning, vrål och stönanden på scenen, endast att allt måste tolkas och användas inom gränserna för denna helhetston och inte blott vara uttryck för rent realistiska överväganden. Medan författarna är i den lyckliga situationen att de kan ge sin begeistring fria tyglar ligger det sceniska arbetets stora svårighet i det obönhörliga kravet på mått. Om man bortser från skådespelarnas ohyggliga rutin var gäller känsloframställning, tycks hela skådespelarkonsten ligga i att hålla kvar den fastlagda grundtonen. Från en synpunkt förefaller detta så oväsentligt att det inte är värt att spilla ord på — men från en annan så svårt att det nästan är omöjligt att behärska. Vi hävder emellertid, att efter det nödvändiga sökandet efter den rätta tonen — utifrån det formala innehållet — bör detaljerna i utförandet själva få växa fram. Naturligtvis måste skådespelarnas tidigare invanda sätt att väcka emotionella kramper och konvulsioner

Fortsättning på side 8.

